

فروغ کشتاسبی: ایران به‌عنوان یکی از کشورهای‌های دارنده ذخایر عظیم گاز طبیعی به میزان ۳۴ تریلیون مترمکعب که ۱۸ درصد ذخایر گازی جهانی را به خود اختصاص داده است، می‌تواند نقش مؤثری در بازار جهانی گاز با تأکید بر حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید گاز به‌ویژه در میدان‌های مشترک داشته باشد، چراکه توسعه صادرات گاز طبیعی افزون بر توسعه پایدار، به لحاظ سیاسی و بین‌المللی موجب درهم‌تنیدگی و وابستگی متقابل کشورهای نیازمند گاز به کشورمان خواهد شد و باعث می‌شود میزان اثرپذیری از شیظنت‌های اقتصادی بین‌المللی علیه کشورمان کاهش پیدا کند.

گفتنی به شرایط بین‌المللی نشان می‌دهد پسابرجام فرصت مناسبی برای حضور قدرتمند ایران در بازارهای بین‌المللی گاز طبیعی است، زیرا توسعه روابط ایران و غرب در حوزه‌های اقتصادی در حال گسترش است و این مهم فرصتی استثنایی برای اثرگذاری ایران را در بازارهای جهانی گاز طبیعی فراهم خواهد کرد.

افزایش چشمگیر تولید گاز از میدان مشترک پارس جنوبی نیز افق‌های جدید صادراتی را در برابر ایران گشوده به‌طوری‌که هم‌اکنون مذاکرات گازی متعددی با کشورهای حاشیه خلیج‌فارس انجام شده یا در دست انجام است. مذاکرات صادرات گاز برای ایران که یکی از بزرگ‌ترین دارندگان ذخایر گاز در جهان و پل ارتباطی بین خلیج‌فارس، آسیای میانه، روسیه، اروپا، آفریقا و شبه‌قاره هند است، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. همین امر باعث شده شرکت ملی صادرات گاز ایران به‌عنوان دروازه اصلی تعاملات بین‌المللی وزارت نفت برای ورود این کشور به بازارهای جهانی گاز از هیچ کوششی دریغ نکند. هم‌اکنون نیز افزایش توان صادراتی و تبدیل ایران به یک بازار گازی فعال در منطقه خاورمیانه، کسب سهم درخور توجه در بازارهای جهانی گاز، ایجاد امنیت و ثبات سیاسی و اقتصادی در منطقه از طریق تأمین انرژی، تقویت ارتباطات بین‌المللی و ایجاد بستر مناسب برای توسعه پایدار کشور از طریق انعقاد قراردادهای بلندمدت، از اهداف پیش‌روی ایران در بازار صادراتی گاز است.

افزایش ذخایر راهبردی گاز کشور

افزایش ذخایر راهبردی گاز کشور به منظور اثرگذاری در بازار جهانی گاز و تأکید بر حفظ و توسعه ظرفیت‌های تولید گاز، به‌ویژه در میدان‌های مشترک،

ازجمله سیاست‌های کلی مرتبط

با صنعت نفت کشور است. از آنجا که ایران کشوری غنی از لحاظ منابع هیدروکربوری است، هم‌اکنون از لحاظ ذخایر گازی در مقام اول جهان قرار دارد و با توجه به رویکردهای اقتصاد مقاومتی، در شرایط کنونی باید تلاش شود روند کلان روبه‌رشد اقتصادی کشور به مسیر خود ادامه داده و آسیب‌پذیری اقتصادی کشور در سال‌های تحریم کاهش پیدا کند.

گفتنی است در شرایط برجام اقتصادی با توجه به تأکیدات مقام معظم رهبری در بندهای سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی، صادرات گاز طبیعی به دلیل ایجاد چشم‌اندازهای روشن سیاسی و اقتصادی جزء اولویت‌های اصلی کشور در حوزه انرژی است.

اقتصاد مقاومتی؛ تلاش برای خودتاکتایی

اقتصاد مقاومتی کاهش وابستگی‌ها و تأکید روی مزیت‌های تولید داخل و تلاش برای خودتاکتایی است. در اقتصاد مقاومتی با رویکرد صادرات گاز کشورهای منطقه و نیز کشورهایی با همسویی ایدئولوژیک باید بر دیگران ترجیح داده شوند، چراکه کشورهایی با هم‌ستگی بیشتر اقتصادی، در جهت حفظ روابط دوستانه و گسترش آن تلاش بیشتری خواهند داشت، زیرا در تعاملات منطقه به سبب مواجهه با تهدیدات و فرصت‌های مشترک، امنیتشان به هم گره خورده است. درواقع بلوکی از کشورهای همسایه و مجاور به لحاظ جغرافیایی، با حجم بزرگ اقتصاد و جمعیت، پایداری و صرفه اقتصادی بیشتری در مبحث صادرات گاز برای ما خواهد داشت و اگر سعی کنیم در پسابرجام به صنایع نفت، گاز و پتروشیمی به‌ویژه در بحث سرمایه‌گذاری و مشارکت‌های خارجی توجه ویژه داشته باشیم، در آینده نزدیک به صادرکننده عمده فرآورده‌های نفتی در منطقه مبدل شده و می‌توانیم به پیشرفت‌های فنی و صنعتی بسیاری در این زمینه‌ها نائل شویم

نفت و انرژی

پسابرجام و فرصت‌سازی برای حضور ایران در بازارهای بین‌المللی گاز



نمای کلی از یک پسابرجام

ذخایر گاز طبیعی، در صدر کشورهای دارنده ذخایر گاز طبیعی جهان قرار گرفته و بهره‌مندی از شرایط بادشده منجر به ایجاد موقعیت استراتژیک خاصی برای ایران نسبت به کشورهای هم‌جوار، شده است. بیش از ۱۳ میدان گازی مستقل در خشکی و میدان‌های دریایی پارس جنوبی، پارس شمالی، سلمان، لاوان و کیش، مأموریت استحصال روزانه یک میلیارد مترمکعب گاز طبیعی را تا سه سال آینده برای کشور رقم زده و برآورد می‌شود بتوان بخش درخور توجهی از این تولید فزاینده را به کشورهای متقاضی صادر کرد.

بنابراین لازم است با توجه به سیاست‌های برنامه کلان اقتصاد مقاومتی در زمینه برنامه‌های بلندمدت صادرات گاز دارای راهبردهای مشخصی باشیم، که می‌توان به نقش مهم و اثرگذار ایران در مجمع کشورهای صادرکننده گاز با توجه به افزایش اهمیت تجارت جهانی گاز طبیعی اشاره کرد.

افزایش سهم «الان‌جی» در تجارت گاز طبیعی

بررسی بازارهای گاز طبیعی جهان نشان می‌دهد در شرایط کنونی، حجم تجارت گاز طبیعی با خط لوله

به‌مراتب بیش از الان‌جی است و پیش‌بینی می‌شود با ارتقای فناوری و توسعه صنعت تولید الان‌جی در جهان، رشد سهم این بخش در تجارت گاز طبیعی در سال‌های آینده، به‌مراتب بیش از خط لوله باشد و حتی برخی تحلیلگران از احتمال شکل‌گیری نخستین معاملات بازار جهانی گاز به صورت تک‌محموله و برای خرید و فروش محموله الان‌جی هر یک از کشتی‌های ویژه حمل آن خبر می‌دهند و معتقدند بازار گاز طبیعی در سال‌های آینده با تکیه بر محموله‌های الان‌جی، تعریف جدیدی خواهد یافت و می‌تواند به‌عنوان بازاری قابل‌اعتماد مانند بازار جهانی نفت خام، در عرصه جهانی ایفای نقش کند. در نتیجه، با درنظرگرفتن پیشرفت‌های فنی، افزایش تقاضا و تعریف قراردادهای جدید موسوم به IPC در پسابرجام، سودآوری فعالیت

در بازار الان‌جی انکارناپذیر خواهد بود. کشورهای آسیای جنوب شرقی از جمله ژاپن، کره‌جنوبی، تایوان و مصرف‌کنندگان اروپایی به‌ویژه بلژیک، فرانسه، یونان، ایتالیا، پرتغال و اسپانیا، اصلی‌ترین مصرف‌کنندگان الان‌جی در جهان هستند که در آینده نزدیک مصرف‌کنندگانی از آسیا، به‌ویژه کشورهای چین و هند در همسایگی ایران به این مجموعه اضافه خواهند شد که نشانگر شکل‌گیری بازاری مطلوب برای کشورهای تولیدکننده الان‌جی در دنیاست.

تداوم و جدیت در اجرای پروژه‌های صادرات گاز

با روی کارآمدن دولتی که شعارش تدبیر و امید و سیاستش تعامل سازنده با کشورهای دیگر است، ماراثن نقش‌گیر برجام سیاسی در سال ۱۳۹۴ به سرانجام رسید و اکنون با عزمی راسخ و همتی بلند با نگاه به برجام اقتصادی و با توجه به سیاست‌های کلان اقتصاد مقاومتی، پروژه‌های مربوط به صادرات گاز ایران، با جدیت هرچه تمام‌تر دنبال می‌شود و براساس سیاست‌های وزارت نفت، اولویت صادرات گاز ایران در مرحله اول کشورهای همسایه و در

مرحله بعدی و با توسعه صنعت «الان‌جی»، ورود به سایر بازارهای جهانی گاز خواهد بود.

انعقاد قراردادهای جدید صادرات گاز در سال جدید
در سال‌های گذشته تعاملات گازی گسترده‌ای با کشورهای ترکمنستان، ارمنستان، آذربایجان و ترکیه وجود داشته و به‌زودی عراق نیز به این کشورها اضافه خواهد شد؛ ضمن اینکه مذاکرات لازم با دیگر کشورهای منطقه خلیج‌فارس، از جمله امارات، کویت، بحرین، عمان، هند، چین، گرجستان و برخی از کشورهای صاحب صنعت اروپایی در سال ۱۳۹۴ صورت گرفته و سعی می‌شود در پسابرجام زمینه‌های عقد قرارداد و سرمایه‌گذاری در صنعت صادرات گاز طبیعی ایران باجدیت دنبال شود.

علاوه بر قراردادهای کنونی صادرات گاز و همچنین مذاکراتی که برای صادرات گاز در جریان است، بحث «الان‌جی» نیز از دهه ۸۰ مورد تأکید ویژه وزیر نفت بوده که دراین‌باره می‌توان به سه پروژه پارس، پرشین و ایران‌الان‌جی اشاره کرد که به دلیل تحریم‌ها دو پروژه پارس و پرشین الان‌جی از سال ۱۳۸۹ متوقف شد، ولی پروژه ایران‌الان‌جی از پیشرفت حدود ۵۰ درصد در جریان است که در پرتو برجام اقتصادی به‌زودی اقدامات لازم درباره تکمیل و راه‌اندازی این پروژه‌ها آغاز خواهد شد.

متنوع‌سازی بازار گاز

همچنین در بخش متنوع‌سازی بازار گاز می‌توان به موضوع بهره‌برداری از واحدهای شناور الان‌جی (FLNG) به‌عنوان گزینه دیگری برای تولید زودهنگام الان‌جی و ورود به باشگاه جهانی تولیدکنندگان الان‌جی اشاره کرد که امید است در پسابرجام با انتخاب شرکای صاحب‌نام خارجی این مهم نیز میسر شود و حامل خبرهای غرورآفرین برای مردم باشیم. با توجه به چشم‌انداز ایران از لحاظ ذخایر عظیم گازی، موقعیت استراتژیک جغرافیایی در منطقه خاورمیانه، جذابیت‌های صنعت نفت ایران برای دیگر کشورها، امنیت سرمایه‌گذاری و همچنین دیپلماسی جدید دولت در تعامل سازنده با دیگر کشورها در سایه توجه و پیروی از اصول کشور اقتصاد مقاومتی، می‌توان امید داشت در سال ۱۳۹۵ با دروازه‌های برجام اقتصادی، آینده‌ای روشن در انتظار صادرات گاز ایران باشد؛ آینده‌ای که شاهد رشد و شکوفایی اقتصادی کشور ایران و ورق‌خوردن برگ‌های زرین دیگری در تاریخ صدساله صنعت نفت خواهد بود.

فریز نفتی طرحی بود که از زمستان سال گذشته به وسیله عربستان و قطر کلید خورد؛ طرحی که بر مبنای آن به منظور جلوگیری از کاهش هرچه بیشتر قیمت نفت و به تبع آن، ایجاد روند صعودی برای قیمت نفت، میزان تولید نفت کشورهای عضو اوپک ثابت می‌ماند تا از افزایش عرضه به بازار که عامل اصلی کاهش قیمت نفت در دو سال اخیر شناخته می‌شود، جلوگیری به عمل آید. البته این طرح عربستان سعودی مغایر با رویکرد قبلی این کشور به بازار نفت بود، چراکه یک سال پیش از آن – اوایل سال ۲۰۱۵ میلادی – عربستان این استدلال را مطرح کرده بود که افزایش عرضه نفت به بازار از سوی کشورهای عضو اوپک، هم باعث حفظ سهمیه کشورهای عضو اوپک در بازار نفت در مقابل کشورهای غیراوپک می‌شود و هم در صورت کاهش قیمت نفت به زیر ۶۰ دلار، تولید نفت شیل و هر نوع نفت که استخراج آن هزینه‌های بالایی دارد، غیراقتصادی می‌شود و دوباره با کاهش عرضه از سوی برخی تولیدکنندگان جدید نفت، بار دیگر بازار به تعادل می‌رسد. همان زمان برخی کارشناسان علاوه بر آنکه استدلال عربستان از زیر سؤال بردند، این موضوع را مطرح کردند که اقدام عربستان در راستای تضعیف ایران است. طرح فریز نفتی زمانی مطرح شده بود که ایران و کشورهای ۵+۱ به‌تازگی به توافق برای لغو تحریم‌ها رسیده بودند

و این امر برای عربستان که حتی در مقطعی با گسیل‌دادن مقامات خود به محل مذاکرات، تمایل خود را برای شکست مذاکرات پنهان نکرده بود، پذیرفتنی نبود. به‌همین‌دلیل درست در شرایط پساتحریم که ایران آماده می‌شد تا همان‌گونه که اعلام کرده بود تولید نفت خود را به دوران پیش از تحریم‌ها برساند، عربستان طرح فریز نفتی را مطرح کرد تا حتی در صورت حمایت‌نکردن ایران از این طرح، ایران را به عنوان مقصر اصلی کاهش قیمت نفت در بازارهای جهانی معرفی کند. اما طرح فریز نفتی به دلیل حمایت‌نکردن برخی تولیدکنندگان نفت که ایران در رأس آن بود شکست خورد و عربستان نیز تمایلی به پیگیری آن نشان نداد.

در آن مقطع زمانی، اندک‌اندک تولید نفت ایران افزایش یافت و با تدبیر وزیر نفت ایران که از ماه‌ها قبل از لغو تحریم‌ها، با طرح وعده بازگشت ایران به بازار نفت، بازار را نسبت به این موضوع واکنسینه کرده بود، نه‌فقط افزایش عرضه نفت ایران به بازارهای جهانی موجب کاهش قیمت نفت نشد، بلکه در بازار هضم شد و مشتریان خود را خیلی زود پیدا کرد تا این طرح عربستان با شکست مواجه شود.

حال شش ماه پس از آن روزها، دوباره طرح فریز نفتی کلید خورده تا در آستانه نشست غیررسمی تولیدکنندگان بزرگ نفت – اعم از

کشورهای عضو اوپک و خارج از اوپک – که اوایل همراه در الجزایر برگزار می‌شود، بار دیگر کشورها برای رسیدن به سقف تولید واحد به توافق برسند.



عکس مجتبی حسینی

فریز نفتی منهای ایران

حمیدرضا شکوهی

اما نه‌فقط ایران، بلکه عربستان به‌عنوان بانی این طرح نیز هفته‌های اخیر به افزایش صادرات روی آورده و این امر احتمال شکست نشست الجزایر

تقابل ایران و فریز نفتی به کجا ختم خواهد شد؟

چند مقام نفتی خارجی بود که تنها هدفشان از سفر به ایران رایزنی با تهران برای پیوستن به طرح فریز نفتی است. طرحی که سعودی‌ها و روس‌ها با کارت آن در حال بازی‌دادن بازار هستند. به نظر می‌رسد هم در قیامیه با سال‌های پیش از تحریم رقم بزرگی محسوب نمی‌شود. واضح است که کشورهای عربی و ازجمله عربستان از دیرباز از رقبای ایران بودند و از فرصت تحریم‌ها که کشورمان نتوانست نفت خود را به اندازه‌ای که سهمیه داشت، بفروشد، استفاده کردند و البته در مقاطعی اشتباهاتی از طرف نمایندگان ایران هم انجام شد. به عنوان مثال در مقطعی با افزایش سهمیه اوپک موافقت کرد، درصورتی‌که در اوج تحریم‌ها بودیم و این امکان وجود نداشت که حتی یک بشکه نفت بیشتر به فروش برسانیم. امروز که ایران از تحریم‌ها نجات یافته، کشورهایی مانند عربستان به دنبال تحریم‌های منطقه‌ای هستند. در روزهای اخیر بیژن زنگنه، میزبان

وزیر نفت ایران، پیش‌بینی کرده است که امیدها برای دست‌یافتن به یک توافق در نشست این ماه الجزایر افزایش یافته است. امتناع ایران از پیوستن به طرح مشابهی در ماه آوریل شب سبب شد عربستان سعودی– رقیب اصلی منطقه‌ای این کشور– از به‌ثمررسیدن نشست دوحه جلوگیری کند. ایران مدت‌هاست اعلام کرده تازمانی‌که تولیداتش به سطح پیش از تحریم‌های غربی بازنگردد، محدودیتی را در این زمینه نخواهد پذیرفت.

اما از ماه آوریل به این‌سو تولید نفت ایران افزایش پیدا کرده و کارشناسان معتقدند ایران در بزنگاه رسیدن به تولید چهار میلیون بشکه در روز است و به‌زودی به این هدف نایل خواهد شد. چند روز پیش ولادیمیر پوتین اعلام کرد ایران باید اجازه داشته باشد تولید ازدست‌رفته خود را جبران کند. به‌نظر می‌رسد در موضوع فریز نفتی، مجموعه وزارت نفت و شخص وزیر نفت بهترین تصمیم را گرفتند. این در حالی

را افزایش داده است. ایران اعلام کرده فقط در صورت رسیدن به سقف تولید چهار میلیون بشکه در روز – که میزان تولید نفت ایران پیش از تحریم‌ها بوده – حاضر به مشارکت در طرح فریز نفتی است و عراق نیز همواره مخالفت خود را با طرح فریز نفتی اعلام کرده، چراکه معتقد است با توجه به برنامه‌های افزایش تولید و ذخایر نفت خام خود، سزاوار تولید نفت بیشتری برای عرضه به بازار است.

در این میان، ذکر دو نکته درباره ایران ضروری به نظر می‌رسد؛ نخستین نکته اینکه تولید نفت ایران پیش از تحریم‌ها، در مقطعی از مرز چهارمیلیون و ۲۵۰ هزار بشکه در روز نیز فراتر رفت و اگر تحریم‌ها رخ نمی‌داد، تولید نفت ایران در برنامه پنجم توسعه باید به پنج میلیون بشکه در روز می‌رسید. بنابراین حتی رسیدن به سقف چهار میلیون بشکه در روز نیز نمی‌تواند عدد مناسبی برای مشارکت ایران در طرح فریز نفتی باشد، چراکه ایران می‌تواند تولید نفت خود را باز هم افزایش دهد. به‌ویژه با توجه به اینکه اندک‌اندک قراردادهای جدید نفتی هم به نتیجه می‌رسند و این امر می‌تواند روند افزایش تولید ایران را تسریع کند و از سوی دیگر، ایران برای افزایش رشد اقتصادی خود، نیاز مبرمی به افزایش صادرات نفت خود دارد.

نکته دوم این است که پافشاری بر حق افزایش

هوشیار باشیم. متأسفانه تأثیرات سیاست بر نفت بیشتر از تأثیرات اقتصادی در حال حرکت است، این در حالی است که در برهه‌ای اقتصاد روی سیاست تأثیر می‌گذاشت و الان به‌خصوص در دو، سه سال اخیر سیاست روی اقتصاد نفت تأثیر می‌گذارد. اگر

بخواهیم درباره تأثیرات فریز نفتی در بازار نفت صحبت کنیم، باید به این موضوع اشاره شود که بخش مهمی از توسعه اقتصادی ایران به بحث انرژی برمی‌گردد و از همین رو در این تصمیم‌گیری، ایران نباید برای رسیدن به سهمیه‌ای که داشته، قدمی کوتاه بپاید، زیرا این حق قانونی ایران است و کشورمان باید خودش را به آن مقطع برساند. بدون‌شک اگر روابط سیاسی ایران و عربستان در روزگاری حل شود، مشکلات اقتصادی‌شان حل‌وفصل خواهد شد. کشورهای عضو اوپک در تلاش‌اند از طریق طرح فریز نفتی، یک راه‌حل جدید برای حل مشکل بازار نفت پیدا کنند. در سوی دیگر ایران قرار دارد که به دنبال بازگشت به تولید روزهای قبل از تحریم است. ازدست‌دادن چنین غنیمی آن هم در شرایطی که امید قطعی برای موفقیت طرح فریز نفتی وجود ندارد، چندان ساده نخواهد بود و نمی‌توان از ایران انتظار همکاری داشت.



مجید سلیمی‌بروجنی کارشناس اقتصادی

از روزی که طرح فریز نفتی از سوی عربستان و چند کشور عربی دیگر مطرح شد، این موضوع قوت گرفت که عربستان قصد دارد با طرح ایده فریزکردن تولید نفت، ایران را از سوی اعضای دیگر اوپک تحت فشار قرار داده تا روند افزایش تولید و بازگشت به بازار را متوقف کند. مدیران نفتی ایران از همان ابتدای امر موضع خود را درباره این طرح اعلام و عنوان کردند که به آن نمی‌پیوندند. بسیاری از تحلیلگران، نفت را طلای سیاه می‌نامند. اما این طلای سیاه، چندصباحی است که حال‌روز خوشی ندارد. رکود در بازارهای نفتی و کاهش جهانی قیمت نفت، صادرکنندگان عمده نفت جهان را واداشته به فکر چاره‌اندیشی برای حل این مشکل باشند. در این میان، ایران به سبب شرایط استثنایی خود، وضعیتی پیچیده دارد. ایران به‌تازگی از بند تحریم‌های بین‌المللی خارج شده، در نتیجه برخلاف سایر کشورهای صادرکننده که تا پیش از این درگیر محدودیت‌های صادراتی